

KLEMENSITS PÉTER  
Délkelet-Ázsia geopolitikai jelentősége  
az új multipoláris világrendben

---



# DÉLKELET-ÁZSIA GEOPOLITIKAI JELENTŐSÉGE AZ ÚJ MULTIPOLÁRIS VILÁGRENDBEN

KLEMENSITS PÉTER<sup>1</sup>

## Absztrakt

Az új multipoláris világrendben az ázsiai országok előretörésével párhuzamosan Délkelet-Ázsia is fokozott figyelmet érdemel. A régióban található, a tíz nemzetet tömörítő Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szervezete (ASEAN), amely politikai és gazdasági értelemben egyaránt növekvő jelentőséggel bír. Azon túl, hogy az ASEAN a világ ötödik legnagyobb gazdasága, a regionális integrációs kezdeményezéseknek is az alapját jelenti az ázsiai és a csendes-óceáni térségben. Geopolitikai értelemben az egyes országok az Egyesült Államok és a Kínai Népköztársaság (továbbiakban Kína) között egyensúlyoznak, melynek során kerülve az egyoldalú elköteleződést, a híd szerepének megvalósítására törekednek. A két nagyhatalom számára geostratégiai értelemben különösen fontos a térség, ami felértékeli annak az Eurázsia jövőjében játszott szerepét is. Nem véletlen, hogy Délkelet-Ázsia központi szerepet játszott Kína „Övezet és Út” kezdeményezésében és az Egyesült Államok indo-csendes-óceáni koncepciójában. A tanulmány célja, hogy bemutassa Délkelet-Ázsia jelentőségét a nemzetközi geopolitikai folyamatokban, melynek során nagy hangsúlyt fektet a kínai és az amerikai geostratégiai célokra, valamint az ezekre adott regionális válaszokra, az USA-Kína rivalizálás perspektívájából nézve.

**Kulcsszavak:** geopolitika, Délkelet-Ázsia, ASEAN, amerikai-kínai rivalizálás, Övezet és út kezdeményezés, indo-csendes-óceáni koncepció

## Abstract

In the new multipolar world order, Southeast Asia deserves more attention as Asian countries rise. The region is home to the 10-nation Association of Southeast Asian Nations (ASEAN), which is becoming increasingly important both politically and economically. ASEAN is not only the world's fifth largest economy, but also forms the basis for regional integration initiatives in the Asia-Pacific region. Geopolitically, each country balances between the United States and China, avoiding unilateral engagement and seeking to act as a bridge. The region is of particular geostrategic importance to the two great powers, which also reinforces their role in the future of Eurasia. It is no coincidence that Southeast Asia played a central role in China's Belt and Road Initiative and the Indo-Pacific concept of the United States. The aim of this paper is to illustrate the importance of Southeast Asia in the international geopolitical processes, focusing on the geostrategic goals of China and the regional responses to them, from the perspective of the US-China rivalry.

**Keywords:** geopolitics, Southeast Asia, US-Chinese rivalry, Belt and Road Initiative, Indo-Pacific concept

## 1. Bevezetés

A 21. századra megkezdődött egy új multipoláris világrend kialakulása, amelyben Ázsia felemelkedése szembetűnő.<sup>2</sup> A kontinens egyik meghatározó régiója Délkelet-Ázsia, napjainkra politikai és gazdasági értelemben a világ egyik meghatározó szereplője lett. A Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szervezete (ASEAN) a világ ötödik legnagyobb gazdasága, melynek jelentősége fokozatosan nő (US-ASEAN Business Council, 2019). A szervezet talpkövét jelenti az ázsiai és a csendes-óceáni térség integrációs kezdeményezéseinek is, amelyek a nagyhatalmakhoz fűződő kapcsolatokat is meghatározzák. Geopolitikai szempontból nézve az ASEAN államok hagyományosan a nagyhatalmak közötti egyensúlyozásra, közvetítésre törekuszenek, kerülve a nyílt elköteleződést. Délkelet-Ázsia a nagyhatalmi befolyás ütközőzónájának is tekinthető, ahol az Amerikai Egyesült Államok biztonságpolitikai és katonai pozíciója ma is meghatározó, miközben a gazdaság területén Kína dominál. A térség valódi geopolitikai jelentősége éppen ezért csupán a két nagyhatalomnak az ASEAN országokhoz fűződő kapcsolatrendszerében válik érthetővé.

<sup>2</sup> Az új világrenddel kapcsolatban számos elképzelés látott napvilágot a közelmúltban. Noha a vélemények sokban eltérnek egymástól – pl. Chris Ogdén Kína és India jövőbeni központi szerepét emeli ki, míg John West szerint India Kínát is meg fogja előzni, ugyanakkor Kishore Mahbubani, Kent E. Calder és Bruno Maçães egy Kína vezette új világrendről beszélnek – egy dologban biztosan egyet értenek: a Nyugat pozícióvesztésével párhuzamosan a dél-ázsiai, kelet-ázsiai és délkelet-ázsiai országok politikai, gazdasági, katonai jelentősége folyamatosan nő, miközben a világ központja keletre tolódik (Ogden, 2017; West, 2018; Mahbubani, 2018; Calder, 2019; Maçães 2018).

<sup>1</sup> Klemensits Péter PhD, Tudományos főmunkatárs, Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

A tanulmány célja, hogy a térséggel kapcsolatos legfontosabb információk összefoglalását követően bemutassa, hogy Kína és az Egyesült Államok rivalizálásának tükrében Délkelet-Ázsia miért tekinthető geopolitikai értelemben a világ egyik legfontosabb régiójának, valamint, hogy a politikai, gazdasági, biztonsági kapcsolatok formálásán keresztül az ASEAN államok miként képesek egyensúlyozni az ellentétes nagyhatalmi érdekek között. Vitathatatlan, hogy a kibontakozó eurázsiai integráció során a délkelet-ázsiai országokkal is számolni kell, tapasztalataik pedig a szuperkontinens nyugati részén is figyelmet érdemelnek.

## 2. Délkelet-Ázsia a 21. század nemzetközi rendszerében

Az ázsiai kontinens egyik meghatározó része Délkelet-Ázsia, amely a Kínától délre, Indiától keletre és az Ausztráliától észak-nyugatra található térséget jelöli. Összterülete 4.545.792 km<sup>2</sup>, lakosainak száma 661,5 millió. A régió teljes GDP-je 2020-ban elérte a 3,08 billió dollárt (O'Neill, 2021). Földrajzi értelemben megkülönböztethető a szárazföldi Délkelet-Ázsia, valamint a szigetvilág. A régió földrajzi, politikai és kulturális szempontból is heterogén területnek tekinthető, maga a Délkelet-Ázsia kifejezést csupán a második világháborútól kezdve használják, bizonyítva az egyes kisebb területek közötti szoros kapcsolat meglétét (Balogh, 2015, p. 21). Thaiföld kivételével a térség államai részét képezték a gyarmatbirodalmaknak, függetlenségüket csupán az 1945 utáni időszakban nyerték el (lásd 1. táblázat).

Politikai értelemben az ASEAN (Délkelet-Ázsiai Nemzetek Szervezete) tíz tagállama (Mianmar, Thaiföld, Kambodzsza, Laosz, Vietnám, Malajzia, Szingapúr, Indonézia, Brunei, Fülöp-szigetek) és a 2002-ben függetlenné vált Kelet-Timor található a régióban. Az ASEAN a világon a harmadik leggyorsabban növekvő gazdaság volt az elmúlt évtizedben, amely persze egy heterogén térséget jelent, ahol a „Tigriskölyök gazdaságok”<sup>3</sup> (Indonézia, Malajzia, a Fülöp-szigetek, Thaiföld és Vietnám) pozíciója meghatározó (US-ASEAN Business Council, 2019). A térség legnagyobb gazdasága Indonézia, vásárlóerő paritáson számolva az ország jelenleg a tizenhetedik legnagyobb GDP-vel rendelkezik a világon, de az előrejelzések szerint 2050-re már a nyolcadik helyre kerülhet (IMF, 2021; PwC, 2017). Szingapúr a világ egyik legfejlettebb állama, pénzügyi, kereskedelmi központ, egyes prognózisok szerint az évszázad közepére a világ leggazdagabb állama lehet egy főre jutó GDP alapján. Vietnám jelenleg vásárlóerő paritáson számolva a Föld huszonnegyedik legnagyobb gazdasága, de az előrejelzések szerint 2050-re tartósan a világ leggyorsabban növekvő nagy gazdasága lehet, megközelítően 5,1%-os éves GDP növekedéssel számolva (IMF, 2021; PwC, 2017). Délkelet-Ázsia második legnagyobb gazdasága Thaiföld elsősorban a feldolgozóiparnak, a turizmusnak és a mezőgazdaságnak köszönheti fejlődését. Csakúgy, mint Ázsia nyolcadik legnépesebb állama a Fülöp-szigetek, valamint az oktatás és az üzleti téren is meghatározó szereplő Malajzia, melyek éves GDP növekedése 6-7% körül mozog (lásd 1. táblázat).

<sup>3</sup> Az elnevezés arra utal, hogy az említett országok ugyanazt az exportalapú gazdasági fejlődést követték, amit a „Négy ázsiai tigris” (Hongkong, Szingapúr, Dél-Korea, Tajvan).

1. táblázat: A délkelet-ázsiai országok legfőbb indikátorai

	Ország	Terület (km <sup>2</sup> )	Népesség (millió fő, 2020)	GDP nominális (milliárd USD, 2021)	GDP nominális világrangsor (USD, 2021)	1 főre jutó GDP (USD, 2021)	Függetlenedés (Gyarmatosító)
1	Indonézia	1,877,519.0	273,523.62	1,158.783	16.	4.256	1945 (Holland)
2	Thaiföld	510,890.0	69,799.98	538,735	26.	7.702	Nem volt gyarmatosítva
3	Fülöp-szigetek	298,170.0	109,581.09	402,638	34.	3.646	1946 (USA)
4	Malajzia	328,550.0	32,366.00	387,093	38.	11.604	1957 (Brit)
5	Szingapúr	709.0	5,685.81	374,394	39.	64.103	1963 (Brit)
6	Vietnám	310,070.0	97,338.58	354,868	41.	3.609	1945 (Francia)
7	Mianmar	652,790.0	54,409.79	76,195	70.	1.423	1948 (Brit)
8	Kambodzsza	176,520.0	16,718.97	27,239	106.	1.720	1954 (Francia)
9	Laosz	230,800.0	7,275.56	20,440	118.	2.773	1953 (Francia)
10	Brunei	5,270.0	437.48	15,278	134.	33.097	1984 (Brit)
11	Kelet-Timor	14,870.0	1,318.44	1,726	184.	1,285	1975 (Portugál)
	ASEAN	4.545.792	661,5	3,08	5.	4.849	-

Forrás: A szerző összeállítása az IMF és a Világbank adatai alapján

A legtöbb délkelet-ázsiai ország az újonnan iparosodott államok csoportjába tartozik, világgazdasági jelentőségük azonban folyamatosan nő. Délkelet-Ázsiának a világgazdaságban betöltött szerepét jól illusztrálja az a tény, hogy a régió globális feldolgozóipari központnak számít (Pananond, 2019). A szektor 20%-át biztosítja az ASEAN GDP-jének és amelltt, hogy az egyik legfontosabb piacnak számít, a világ harmadik legnagyobb munkaerőállományával rendelkezik (Business Sweden, p. 12). A befektetések mellett a fokozott innováció szintén fontos összetevőjét biztosítja a növekedésnek. A produktivitást nagyban elősegítheti a mobil internet, a big data, a dolgok internete, az automatizáció, és a felhő alapú technológiák elterjedése.

Délkelet-Ázsia fejlődését azonban akadályozza az elmaradott infrastrukturális környezet, amely jelentős befektetéseket kíván. Az Ázsiai Fejlesztési Bank előrejelzése szerint 2016 és 2030 között minimálisan 2,8 trillió dollár infrastrukturális befektetésre lenne szükség a régióban, ami már külső források bevonását is megköveteli (Standard Chartered, 2019). Nem véletlen, hogy a délkelet-ázsiai államok szívesen csatlakoztak Kína „Övezet és Út” megaprogramjához (Belt and Road Initiative – BRI), ami a beruházások mellett az érintett országok gazdasági fejlesztését, egyben az Ázsián átívelő konnektivitás megerősítését célozza. A Kína tevékeny részvételével megvalósuló nagyszabású infrastruktúra fejlesztési projektek segítségével Délkelet-Ázsia és a távolabbi régiók közötti gazdasági együttműködés tovább erősödhet, ami azt bizonyítja, hogy az eurázsiai integráció előrehaladása Délkelet-Ázsia gazdasági pozícióinak további javulását fogja eredményezni nemzetközi összehasonlításban.

Mint regionális integrációs szervezet az ASEAN 1967-ben jött létre, fő célja pedig a gazdasági fejlődés, a béke és biztonság garantálása volt. Délkelet-Ázsia stratégiai jelentősége már a hidegháború során is megmutatkozott – hiszen a vietnámi háború során az USA és a kommunista hatalmak (Kína, Szovjetunió) egymás korlátozására törekedtek –, de ez a helyzet a 21. században sem változott. Napjainkban az ASEAN számára a klímaváltozás elleni küzdelem és a fenntarthatóság biztosítása

egyre nagyobb hangsúlyt kap, a szervezet elkötelezte magát az ENSZ fenntartható fejlődésről szóló céljainak teljesítése mellett is.

Az utóbbi években megfigyelhető, hogy gazdasági értelemben egyre inkább meghatározó Kína térnyerése a régióban, miközben biztonságpolitikai aspektusból nézve az Egyesült Államok továbbra is komoly pozíciókkal rendelkezik. Az ASEAN államok fő erőssége, hogy a történelem során – már a gyarmatosítást megelőző évszázadokban is – mindig sikerrel folytatták a nagyhatalmak közötti egyensúlyozást, melynek értelmében a kölcsönös előnyöket szem előtt tartva jelenleg is az USA és Kína közötti egyenlő távolság megtartására törekszenek.

### 3. Délkelet-Ázsia geopolitikai jelentősége: a nagyhatalmak közötti tengely

Az ASEAN, az USA és Kína egy stratégiai háromszöget alkot, melynek során a három szuverénnek tekintett hatalom között a lehetséges negatív és pozitív kapcsolatokat figyelembe véve négyféle különböző viszonyrendszer valósulhat meg, amelyekre az egyes történelmi időszakokban láthatunk is példákat.<sup>4</sup> 2010-től az ún. „romantikus háromszögben” az ASEAN a passzív szereplő, akivel mind Kína és mind az USA jobb viszonyt ápol, mint a két nagyhatalom egymással, megvalósítva a pozitív kapcsolatot a tengelyállam és a két szárnyhatalom között (Dittmer, 2016). Ennek során Kína gazdasági kapcsolatai a régióval megerősödtek, ami az ASEAN számára jelentős előnyökkel járt, ugyanakkor Peking egyre magabiztosabb külpolitikája miatt az USA biztosította védelemre is igényt tartott. Az ASEAN számára a két nagyhatalom közötti háború igazi tragédiát jelentene, ezért a szervezet központi szerepének megőrzése, a két fél közötti közvetítés továbbra is prioritás marad. A konfliktusok békés rendezése az „ASEAN út”<sup>5</sup> filozófiájának segítségével mára a korábbiaknál is fontosabbá vált.

A fokozódó amerikai–kínai vetélkedés az ASEAN számára jelentős kihívás, melynek során a hosszú távú érdekeket szem előtt tartva és a geopolitikai folyamatokat elemezve a szervezet számára a multipoláris világban a nagyhatalmakhoz fűződő kapcsolatok kezelése jelentős bölcsességet kíván, szerencsére a történelmi példák megfelelő alapot jelenthetnek ehhez (Mahbubani & Sng, 2017). Szingapúr egykori miniszterelnöke, Lee Kuan Yew szerint, mivel az ázsiai országok önmagukban képtelenek ellensúlyt alkotni Kínával szemben, ezért az amerikai biztonsági és gazdasági hatalomra továbbra is szükségük van a geopolitikai egyensúly megőrzése szempontjából. Kína felemelkedése azonban nem megakadályozható, az USA-nak előbb utóbb fel kell készülnie a vezető szerepének megosztására, miközben a délkelet-ázsiai országoknak is el kell fogadniuk Kína domináns gazdasági pozícióját, ellenkező esetben azt kockáztatják meg, hogy kiszorulnak arról a piacról, amely egyre inkább befolyást gyakorol a világgazdaság jövőjére (Graham et al., 2013).

<sup>4</sup> 1. Negatív kapcsolat a három fél között; 2. Pozitív kapcsolat két fél között a harmadikkal szemben; 3. Pozitív kapcsolat a tengelyállam és a két szárnyhatalom között; 4. Pozitív kapcsolat mindhárom fél között.

<sup>5</sup> Az „ASEAN-út” kifejezés a problémák megoldásának olyan módszertanára vagy megközelítésére utal, amely tiszteletben tartja a délkelet-ázsiai kulturális normákat. Lényegében egy informális és személyes munkafolyamat vagy stílus. A politikai döntéshozók folyamatosan használják a kompromisszumot, a konszenzust és a konzultációt az informális döntéshozatali folyamat során annak érdekében, hogy megvalósítsák a konfliktusmentes problémakezelési módot (Goh, 2003).

Hangsúlyozandó, hogy a délkelet-ázsiai országok nem szeretnék Kína és az USA között választani, hiszen ez semmiképpen sem szolgálná az érdekeiket (Mahbubani, 2020a), ezt több ASEAN ország vezetője nyilvánosan is megjegyezte. Kína felemelkedése továbbra is aggodalomra ad okot, különösen a szomszédjai körében, hiszen „senki sem érzi magát kényelmesen egy kis szobában egy elefánttal, bármennyire jóindulatú is az”. Éppen ezért a legtöbben örülnének a tartós amerikai jelenlétnek, amely kiegyensúlyozná Kína befolyását. Mindazonáltal hozzáértő és gondos amerikai jelenlétet szeretnének látni, nem pedig egy olyat, amely a két rendszer közötti választásra kényszerítené, mintha az USA „velünk vagy ellenünk” étosza lenne az egyetlen lehetőség. Délkelet-Ázsiában a hosszú évekig tartó amerikai jelenlétnek köszönhetően továbbra is sokan jóindulattal tekintenek az USA-ra, amelyet a diplomataik még kihasználhatnak (Mahbubani, 2020b).

A fentiek ellenére viszont a régió államainak válaszai a geostratégiai kihívásokra korántsem tekinthetők egységesnek. A nemzetközi kapcsolatok elméletéből kiindulva a kis államoknak számos lehetőségük van a revizionista hatalommal szembeni viselkedésük definiálására, melyek közül kiemelhető a „mozgóvonat” (*bandwagon*) és a megbékítés (*appeasement*) koncepciója, de egy nagyhatalommal szembeni ellensúlyozás aligha jelent reális alternatívát (De Castro, 2019). Délkelet-Ázsia esetében az egyes államok külpolitikájának formálása során bőven találunk példát a fentebb említett diplomáciai stratégiák alkalmazására, mivel azonban ez nem csupán a tíz ország esetében mutat eltéréseket, hanem gyakran az egymást követő kormányok esetében is, ezért a tanulmány ezek ismertetésétől eltekint, csupán a kínai BRI-re és az amerikai indo-csendes-óceáni stratégiára adott válaszok rövid összefoglalására vállalkozik.

## 4. Nagyhatalmi geostratégiai koncepciók

### 4.1. Kína stratégiája

Kína geostratégiai céljai alapvetően a 2013 őszén meghirdetett „Övezet és Út” kezdeményezéssel összegezhethetők, mellyel Peking a régi selyemút hagyományának felélesztését szeretné elérni. Kína ezáltal az egykor Európát és Ázsiát összekötő karavánutak nyomdokain a közlekedési hálózatok kiépítése, modernizálása mellett kötelezte el magát, természetesen az érintett régiók gazdasági felemelése mellett. Alapvetően egy hosszú távú, Kína vezette (finanszírozta) nemzetközi fejlesztési programról beszélhetünk, amely viszont a távoli régióknak a főbb kereskedelmi útvonalakhoz történő csatlakoztatása révén Peking geostratégiai céljait is kielégíti. A Morgan Stanley becslése szerint 2027-ig Kína BRI-vel kapcsolatos költségei elérhetik az 1,2–1,3 trillió dollárt (Morgan Stanley, 2018).

Az Övezet és Út kezdeményezés két megaprojektet foglal magába: az egyik a Selyemút Gazdasági Övezet, a másik pedig a 21. Századi Tengeri Selyemút. Előbbi a szárazföldön haladva köti össze Kínát Közép-Ázsiával, a Közel-Kelettel és Európával, utóbbi pedig Dél- és Délkelet-Ázsia mellett, Afrika, Európa és Óceánia főbb tengeri kereskedelmi útvonalait egyesíti.<sup>6</sup> A két program egymástól elválaszthatatlan, így párhuzamos megvalósításuk a cél. Habár a 21. században a gyorsvasutak és autópályák jelentőségéhez nem férhet kétség, a szállítás volumenét tekintve továbbra is a tengeri közlekedés

<sup>6</sup> A 21. századi Új Tengeri Selyemút mellett Kína a sarkvidéki jég olvadásával párhuzamosan egy Északi-sarki Selyemút létrehozását is tervbe vette. Részletesebben lásd (Zoltai, 2021).

az elsődleges. A Tengeri Selyemút ezért globális értelemben még nagyobb jelentőséggel is bír, mint a kontinenseken átívelő „gazdasági övezet”.

A Tengeri Selyemút tervét először 2013 október elején Xi Jinping kínai elnöknek az indonéz parlamentben tartott beszédéből ismerhette meg a nyilvánosság (ASEAN-China Centre, 2013). A kínai államfő határozottan állást foglalt a modern tengeri infrastruktúra kiépítése és a szállítási útvonalak fejlesztésének szükségessége mellett, elsősorban Kína és az ASEAN államok viszonylatában. Mivel Délkelet-Ázsia már a korábbi időkben is a távolsági kereskedelem központjának számított, Kína számára a térség különösen fontos szerephez jut a projektben.

Az Új Tengeri Selyemút – a szárazföldi projektekhez hasonlóan – várhatóan túlmutat „csupán” a Kína által finanszírozott infrastrukturális fejlesztéseken (pl. kikötők, hajógyárak építése). Valódi célja a regionális együttműködés, a pénzügyi integráció, a szabad kereskedelem és a tudományos kooperáció előmozdítása.

A Tengeri Selyemút évszázadokon keresztül lehetővé tette az eltérő kultúrák és civilizációk békés interakcióját, melynek során nem csupán a távolsági kereskedelem fejlődéséhez járult hozzá, hanem egy új nemzetközi gazdasági, politikai rendszer létrehozását is biztosította, melyben Kína vezető szerepéhez nem férhetett kétség. A 21. Századi Tengeri Selyemút koncepciója – a múlt sikereire építve – ma a globalizáció pozitív hatásait igyekszik hangsúlyozni és a kölcsönös nyereség, a békés együttműködés és a tengeri világ fenntartható fejlődése mellett érvel.

A kínai kormány szerint az Új Tengeri Selyemút és az egész „Övezet és Út” kezdeményezés egyedüli célja gazdasági, nevezetesen a „win-win kooperáció”, a közös fejlődés és prosperitás biztosítása, továbbá a gazdasági és kulturális integráció elősegítése Kína és az érintett államok viszonylatában. De a Tengeri Selyemút diplomáciai értelemben is nagy jelentőséggel bír, nem véletlen, hogy a kínai külpolitika meghatározó motívumát alkotja az utóbbi időkben. Délkelet-Ázsia országai a kezdetektől a legfontosabb potenciális partnernek minősülnek, hiszen a terv elsősorban az ő megbékítésüket hivatott biztosítani az utóbbi idők asszertív kínai kül- és védelempolitikájával szemben. Noha Kína szerint az infrastrukturális beruházások nem járnak politikai kötöttségekkel, az érdekek összefonódása nyilvánvaló. Az ASEAN államok esetében pedig a nagyobb stratégiai célról sem szabad elfeledkezni: Kína és az Egyesült Államok vetélkedése miatt a régióban a kínai befolyás megerősítése gazdasági és politikai téren egyaránt prioritást élvez. Egyes dél- és délkelet-ázsiai országok (Pakisztán, Srí Lanka, Malajzia, Kambodzsa) elkötelezettségéhez ugyan nem férhet kétség, az ő esetükben a hosszú távú együttműködés biztosítása a cél (Klemensits, 2018).

Geostratégiai tekintetben pedig a Tengeri Selyemút projekt célja, hogy Peking számára garantálja a legfontosabb tengeri kereskedelmi útvonalak feletti ellenőrzést és a nyersanyagok importjának zavartalanságát.

## 4.2. Az amerikai koncepció

Az Obama kormányzat alatt meghirdetett „fordulat Ázsia felé” (*pivot to Asia*) vagy „újraegyensúlyozás” (*rebalance*) koncepció eredményeit illetően megoszlanak a vélemények, annyi azonban biztos, hogy a „Kína kihívás” hatékony kezelését 2016 végéig maradéktalanul nem tudta megvalósítani. Xi Jinping kínai államfő 2012-es hatalomra kerülése, majd pedig egy évvel később a BRI meghirdetése miatt az

USA Kínára már egyre inkább fenyegetésként tekintett, ami ellen a gyakorlatban is tenni szándékozott, csakhogy közben Kína is tartva az amerikai bekerítő szándékoktól a BRI-nek – a kínai ősi *weiqi* játék a kínai gondolkodásmódra tett hatásával – geopolitikai vonatkozást is tulajdonított (Horváth, 2020).

Az Indo-Csendes-óceán kifejezés, mint stratégiai koncepció csupán Donald Trump amerikai elnök megválasztását követően 2017-ben jött létre. Az APEC csúcsertekezleten 2017 novemberében megtartott vitaindító előadásában Trump először hozta nyilvánosságra kormánya Ázsia politikájának részleteit. Miután elismerően szólt a délkelet-ázsiai országok fejlődéséről, Trump „Indo-csendes-óceáni álmában” a „szuverén és független országok” békés és szabad fejlődését vizionálta, egyúttal a kínai törekvésekkel szemben az USA bilaterális partnerségét kínálta a régió államainak a „szabad és nyitott indo-csendes-óceáni” térség fenntartásához. Trump szerint az USA által kínált előnyös feltételeket egyes országok igazságtalanul használták ki, amely az amerikai kereskedelmi deficit megnövekedéséhez vezetett, miközben a korábbi amerikai kormányok ez ellen nem tettek semmit. Kínára utalva, az állami gazdaságtervezés és az állami vállalatok térhódítása ellen is felemelte szavát. Kijelentette, hogy az USA a továbbiakban a bilaterális kapcsolatai során a fair és egyenlő partnerség kialakítására fog törekedni, miközben szakítva a több évtizedes amerikai politikai gyakorlattal, elutasította a multilaterális megállapodásokat, az egyes országoknak pedig a saját önös érdekeik követését tanácsolta. A szellemi tulajdon védelmének jelentőségét is kiemelte, főleg, hogy egyes államok ezen a téren is jogtalan előnyökre tettek szert (The White House, 2017a). Ugyanakkor érdemes hozzátenni azt is, hogy az USA által ismételt vádak visszaköszönek, azaz korábban Japánnal és Németországgal szemben is elhangzottak (kereskedelmi többlet, árfolyam manipuláció, szellemi tulajdonjogok semmibevétele), amikor úgy tűnt, hogy ezek az országok fenyegetik az USA világgazdasági elsőségét. (Moldicz, 2021, pp. 31-33.).

A régió biztonságáról szólva, Trump gazdaságközpontú külpolitikai stratégiája szintén egyértelművé vált, amikor a gazdasági biztonságot a nemzetbiztonsággal azonosította, majd az egyes országok jogainak, a szabad hajózás és átrepülés elveinek fenntartására szólított fel. A 2017 decemberében kiadott amerikai Nemzetbiztonsági Stratégia már tartalmazta a koncepció lényegi elemeit, vagyis, hogy a csendes-óceáni térségben „a szabad és az elnyomó víziók versengenek egymással”, továbbá a kínai asszertivitás a fő fenyegetések közé tartozik, miközben a szövetségesekre is fontos szerep hárul (The White House, 2017b).

Trump adminisztrációja Pekinget már nyílt versenytársként kezelte, amelyet nem lehet integrálni a liberális világrendbe, ezért vele szemben egy kiegyensúlyozó stratégiát kell követni, melynek végcélja az ellenfél hátrányos helyzetbe hozása, minek következtében az USA megnyeri a hegemoniáért folytatott versenyt (De Castro, 2018). Ennek megfelelően a 2018 januárjában a Pentagon által kiadott Nemzetvédelmi stratégia már a revizionista hatalmak jelentette hosszú távú stratégiai vetélkedését tekintette a legfőbb kihívásnak, amely fenyegetést jelent az USA biztonságára nézve (Department of Defense (DOD) United States of America, 2018).

2018 novemberében az APEC csúcsertekezleten Mike Pence amerikai alelnök beszédében megismételte Trump elnök 2017-ben az APEC csúcstalálkozón bevezetett indo-csendes-óceáni koncepcióját. A védelmi minisztérium által 2019 júniusában kiadott indo-csendes-óceáni stratégiai jelentés a felkészültségre, a partnerségre és a hálózatos régióra helyezi a hangsúlyt, vagyis a szövetségesek (Japán, Dél-Korea, Ausztrália) felkészültségét, új védelmi partnerségek kiépítését (Vietnám, Indonézia, Malajzia), valamint az amerikai bilaterális kapcsolatokon keresztül egy együttműködési hálózat létreho-

zását célozta meg (DOD, 2019). 2019 novemberében az amerikai külügyminisztérium a stratégiával kapcsolatos elmúlt két év fejleményeit „A szabad és nyitott indo-csendes-óceáni térség: A közös jövő előmozdítása” c. publikációban összegezte. A dokumentum az Egyesült Államoknak a régió iránti megnövekedett elkötelezettségét igyekezett bizonygatni, kiemelve a szabad és nyitott régió megőrzésének szükségét, továbbá a szövetségesekhez, valamint más partnerállamokhoz fűződő gazdasági kapcsolatok jelentőségét (Department of State, United States of America, 2019). 2020 során a Covid-19 világvárost követően az amerikai külpolitika a korábbiaknál is ellenségesebb lett Pekinggel szemben, így a Szabad és Nyitott Indo-Csendes-óceán (Free and Open Indo-Pacific – FOIP) stratégia is egyre inkább Kína ellenes jelleget öltött, egyúttal a szövetséges országokat is megpróbálta csatasorba állítani a saját céljai érdekében.

2020 novemberében Joe Biden amerikai elnök választási győzelmét követően az indo-csendes-óceáni stratégia lényegi elemei továbbra is érvényben maradtak. 2021 márciusában a Biden kabinet kiadta az „Ideiglenes Nemzetbiztonsági Stratégiai Iránymutatás” című dokumentumot, amelyben kiállt a Kínával szembeni szövetség megerősítése mellett (The White House, 2021). A demokrácia, a szabadság és az emberi jogok tisztelete a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt kapott, ami azonban nem lehet akadály a partnerségek megerősítésének. Trump időszakával szemben Biden várhatóan nem törekszik az amerikai-kínai viszony végsőkig való feszítésére, miközben a szövetségesektől sem remél nyílt állásfoglalást. Júliusi szingapúri látogatása során Lloyd Austin védelmi miniszter hangsúlyozta, hogy az USA nem várja el, hogy a délkelet-ázsiai országok válasszanak Washington és Peking között.

Szeptember 15-én az Egyesült Államok, az Egyesült Királysággal és Ausztráliával megállapodott abban, hogy egy „megerősített, trilaterális biztonsági partnerséget” hoznak létre AUKUS néven, melynek keretében az USA és az Egyesült Királyság segítségével Ausztrália atomtengeralattjárókat rendszeresíthet, ezáltal erősítve az ország védelmi képességeit, hozzájárulva az indo-csendes-óceáni térség biztonságának megőrzéséhez (Clarke, 2021). Gazdasági értelemben pedig mivel az USA nem tagja a Regionális Átfogó Gazdasági Partnerségnek, ezért a szövetségesei megnyugtatása végett az októberi Kelet-Ázsia csúcscrtekezleten Biden bejelentette, hogy „az Egyesült Államok a partnerekkel együtt megvizsgálja egy indo-csendes-óceáni gazdasági keretrendszer kialakításának lehetőségét” (Powell, 2021).

## 5. A Kínához fűződő kapcsolatok alakulása

Mivel a BRI 2013-as meghirdetése – és a délkelet-ázsiai országok erre adott pozitív reakciója – az ASEAN-Kína gazdasági kapcsolatokat erősen befolyásolta, érdemes röviden áttekinteni ezek alakulását. 2002 novemberében az ASEAN és Kína aláírta az átfogó gazdasági együttműködésről szóló keret megállapodást, elindítva az ASEAN – Kína szabadkereskedelmi övezet létrehozásának folyamatát, ami 2010 januárjában lépett hatályba (Wu, 2015). Részből ennek is köszönhető, hogy Kína már 12 éve az ASEAN legfontosabb kereskedelmi partnere. 2018 óta pedig az ASEAN vált Kína második legfontosabb kereskedelmi partnerévé (megelőzve az Egyesült Államokat) az Európai Unió után (Xilian, 2019). (Hasonlóképpen a 2020-ban aláírt és 2022-ben életbelépő Regionális Átfogó Gazdasági Partnerség is, amelynek ugyan nemcsak Kína és az ASEAN országok a résztvevői, de hatalmas hatást fog gyakorolni a térség integrálódására.)

A koronavírus okozta világvárost pedig új fejezetet nyitott a gazdasági kapcsolatokban, mivel 2020 első két hónapjában az ASEAN lett Kína legnagyobb kereskedelmi partnere maga mögé utasítva az Európai Uniót. Ez bizonyította, hogy Délkelet-Ázsia és Kína között egy olyan megtörhetetlen ellátási lánc van, amit még olyan külső sokkok sem tudnak megszakítani, mint a koronavírus („ASEAN becomes China’s largest Global Times”, 2020). Míg 2020-ban az ASEAN-Kína kereskedelem volumene elérte a 684,6 milliárd dollárt, 2021 első felében már 410,75 milliárd dollárra volt. Ebből Kína exportja 225,83 milliárd dollárt, míg az import 184,92 milliárd dollárt tett ki. Az előző évhez képest 38,2% ill. 38,3%-os növekedést produkálva (Ministry of Foreign Affairs, 2021).

Az ASEAN statisztikája szerint 2020-ban Kína közvetlen befektetési az ASEAN-ban elérték a 14,36 milliárd dollárt, ami 52,1%-os növekedést jelent, és az ASEAN tényleges befektetési Kínában elérték a 7,95 milliárd dollárt, ami 1%-os növekedést jelent az előző évhez viszonyítva. Az előzetes statisztikák szerint 2021 első felében a kínai vállalatok 6,81 milliárd dollárt fektettek be az ASEAN-ban, a blokk tényleges kínai befektetése pedig 5,63 milliárd dollárt tett ki. Idén júniusban a Kína és az ASEAN közötti kölcsönös befektetések meghaladták a 310 milliárd dollárt. Az együttműködés elsősorban olyan ágazatokban meghatározó, mint a feldolgozóipar, a mezőgazdaság, az infrastruktúra, a csúcstechnológia, a digitális gazdaság és a zöld gazdaság (Ministry of Foreign Affairs, 2021). Mindezek jól mutatják, hogy milyen szoros gazdasági kapcsolat, egyúttal interdependencia jött létre Kína és Délkelet-Ázsia között.

- Kambodzsa tekinthető Kína egyik legfontosabb partnerének a délkelet-ázsiai régióban. Az infrastruktúra és a fizikai összeköttetések fejlesztése komoly előrehaladást ért el az országban, amelyek nagy része a BRI-hez kapcsolható. A Covid-19 ellenére a nagy projektek, mint a Phnom Penh-Sihanoukville gyorsvasút és a 700-megawattos erőmű építése Sihanoukville-ben tovább folytatódottak, előmozdítva az ország pandémia utáni gazdasági fejlődését (Xinhua, 2021).
- Laosz esetében az egyik legfontosabb kezdeményezés a két ország között jelenleg a Kína-Laosz közötti vasúti projekt, amelynek a legfőbb célja, hogy a tengerektől elzárt országot be tudja csatornázni a kereskedelembe és egy szárazföldi csomóponttá tudja alakítani. Mivel Laosz meglehetősen szegény ország és korlátozott természeti erőforrásokkal rendelkezik, így nagymértékben kiszolgáltatott a kínai kezdeményezésnek, a pandémia pedig tovább súlyosbította ezt a helyzetet (ISEAS, 2021).
- Mianmar különös jelentőséggel bír Peking geostratégiai tervei szempontjából, hiszen hozzáférést biztosít Kína számára az Indiai-óceánhoz. A Xi Jinping 2020 januári látogatása során aláírt projektek mind kapcsolódnak a Kína-Mianmar Gazdasági Folyosóhoz (China-Myanmar Economic Corridor – CMEC), ami pedig a BRI részét alkotja. A politikai és a gazdasági felfordulás ellenére 2021 tavaszán a rezsime megerősítette elkötelezettségét a korábbi tervek végrehajtása mellett (The Irrawady, 2021).
- Vietnám támogatja a BRI kezdeményezést, viszont az ehhez kapcsolódó kínai hitelekkel óvatos. A Pekinggel szembeni bizalmatlanságot és az eladósodástól való félelmet a dél-kínai-tengeri konfliktus, valamint a kínai hitelek kedvezőtlen feltételei is táplálják. Vietnám részvétele a BRI-ben ezért meglehetősen visszafogottnak és lassúnak mutatkozik, habár az országnak nagyon nagy szüksége lenne az infrastruktúra fejlesztésére (Abuza & Vu, 2021).

- Thaiföld az utóbbi időben igyekezett megőrizni a Kínától való függetlenségét, mivel komoly félelmet kelt az adósságcspadba való sodródás, ráadásul gazdasága nagyban függ a kínai turistáktól. (Bunyavejchewin, 2020). A BRI kezdeményezés keretein belül megvalósuló vasúti projekt összekapcsolná Bangkokot az ország északi részével, még hozzá Kínából importált nagysebességű vasúti technológiával. Ezután pedig Laoszon keresztül is el lehetne jutni a kínai Kunming városba.
- A Tengeri Selyemutat tekintve geopolitikai és geostratégiai okokból kifolyólag Kína számára Indonézia a legfontosabb délkelet-ázsiai állam. A Malaka-szoros, a Lombok-szoros és a Szunda-szoros révén a régió legnagyobb állama a stratégiai kereskedelmi útvonalak felett is ellenőrzést gyakorol, melyeken keresztül a kínai import és export is áthalad. Éppen ezért kijelenthető, hogy Indonézia részvétele nélkül a kezdeményezés nem járhat sikerrel. Az indonéz és a kínai kormány viszont gyorsan egyetértésre jutott, hiszen Joko Widodo (Jokowi) elnök az országát egy „Globális tengeri csomóponttá” szeretné változtatni, amely az Indiai- és a Csendes-óceán között töltené be a híd szerepét. 2014 novemberében Jokowi elnök elkötelezte magát a tengeri infrastruktúra fejlesztése mellett, beleértve 24 stratégiai jelentőségű kikötőt és öt mélyvízi kikötőt (Duquennoy & Zielonka, 2015). A cél a konnektivitás megerősítése, a külföldi befektetések ösztönzése és a kereskedelmi lehetőségek jobb kihasználása. Sajnos azonban már a Covid-19 előtt gazdasági és környezeti megfontolások végett több projekt késedelmet szenvedett, így a jövőben a feleknek törekedniük kell ezek újjáélesztésére (Rakhmat & Pashya, 2021).
- Najib Tun Razak miniszterelnöksége alatt (2009–2018) Malajzia szilárdan elkötelezte magát a BRI mellett, a kínai projektektől pedig komoly gazdasági hasznot remélt. Ennek keretében megállapodás született a Malajzia–Kína Kuantan Ipari Park létrehozásáról, melynek során Kína jelentős fejlesztéseket hajtott végre a Kuantan-i kikötőben a Maláj-félsziget keleti peremén. 2018 után Mahathir Mohamad kormánya ugyan csökkentette az ország részvételét a BRI-ben, ennek ellenére a legfontosabb projektek folytatását engedélyezte. Jelen állás szerint viszont ezeknek a jövőjével kapcsolatban is merültek fel kételyek, miközben a két ország kapcsolata is hűvösebbé vált.
- Szingapúr a kezdetektől előnyben részesítette a BRI-t, különösen az infrastruktúra, a pénzügyi konnektivitás, és a harmadik országba történő befektetések területére fókuszálva. A szárazföldi összeköttetés javítása érdekében Szingapúr és Malajzia 2017-ben kezdte meg a 350 km hosszú 11 milliárd USD-ba kerülő Kuala Lumpur–Szingapúr gyorsvasút megépítését, amely a tervek szerint 2031-ban kezdi meg működését (Railway technology, 2020). A BRI keretébe tartozó projekt része a tervbe vett Kunming–Szingapúr vasútvonalnak. A kormányzat pozitív hozzáállása ellenére egyes vélemények szerint a 21. Századi Új Tengeri Selyemút révén Szingapúr kikötője elveszítheti korábbi egyedülálló *shipping hub* jellegét, hiszen Kína malajziai fejlesztései és a szárazföldi utak révén a kereskedelmi forgalom csökkenésére számíthat. Brunei-t elsősorban gazdasági kapcsolatok fűzik Kínához, hiszen kiemelten támogatja a BRI-projektet, ráadásul Kína az ország gazdaságának diverzifikálása területén is segítséget ígért. A Kína által kínált infrastrukturális beruházások, valamint a kereskedelmi forgalom növelése azonban megoldást jelenthet a problémákra nézve (Goulard, 2021).

Összességében a BRI komoly hatást gyakorolt az ASEAN országokra, ennek következtében a Kínától való gazdasági függőségük is növekedett. Az egyes országok tekintetében viszont jelentős különbségek vannak, melyek földrajzi, geostratégiai, gazdasági és kulturális okokra vezethetők vissza. A szárazföldi Délkelet-Ázsiában Kambodzsza, Laosz és Mianmar gazdasága erőteljesen függ Kínától, Thaiföld és Vietnám esetében azonban annak ellenére, hogy a külkereskedelem és az FDI területén is egyre erősebb pozícióba került Kína, utóbbi államok törekvése a nagyhatalmak közötti egyensúlyozásra és a Pekingtől való távolság megőrzése érdekében eredményesnek tekinthetők. A szigetvilágban Indonézia, Malajzia esetében – a politikai kapcsolatok hullámzását félretéve – Kínával egyre szorosabbá vált a gazdasági kapcsolat, ami elsősorban a BRI projektek volumenében és a külkereskedelmi mérleg eltolódásában nyilvánul meg. Szingapúr és Brunei Kínához fűződő kapcsolataiban ez a tendencia szintén megfigyelhető, miközben utóbbiak számára a gazdasági előnyök sokkal egyértelműbben kimutathatóak, mint a többi ország esetén. Bár az ASEAN országok alapvetően szívesen fogadták a BRI-t, annak lehetséges stratégiai következményeitől – pl. politikai függés, adósságcspada – továbbra is tartanak, miközben az USA részéről is hatványozott intézkedések történtek ezen kihívások felnagyítására (Gong, 2019).

## 6. Az Egyesült Államok által felkínált stratégiai koncepció fogadtatása

Az Egyesült Államok által meghirdetett Indo-Csendes-óceán stratégiája sem váltott ki egyöntetű reakciókat az ASEAN országok részéről. A Trump kormányzat „Amerika az első” politikáját és a multilaterális keretek elutasítását, kezdetben még az USA legfőbb ázsiai partnerei is gyanakodva fogadták, miközben ígérekkel Kína gazdasági befolyását sem tudta kellőképpen ellensúlyozni Washington („U.S. pledges nearly \$300 million”, 2018). Az Indo-Csendes-óceánt illetően pedig kezdetben még annak földrajzi jelentése sem volt egyértelmű a délkelet-ázsiaiak számára, akik többnyire az Afrika keleti partjaitól a Csendes-óceán nyugati medencéjéig húzódó, közelebből nem definiált régióval nehezen tudtak azonosulni.

2019 júniusában az ASEAN végül kiadta „Az ASEAN kilátásai az indo-csendes-óceáni térségben” c. dokumentumot, amely fontos részleteket árult el a szervezet elképzeléseivel és céljaival kapcsolatban. Négy legfőbb eleme az ázsiai-csendes-óceáni és az indiai-óceáni régiók integrációja; a párbeszéd és az együttműködés előmozdítása a rivalizálás helyett; az összes érintett fejlődésének és jólétének előmozdítása; valamint a tengeri régió fontossága a regionális architektúrában. Más nemzetközi szervezetekkel összhangban a tengeri kooperáció, a konnektivitás elősegítése és a fenntartható gazdasági fejlődés mellett is síkra szállt a dokumentum (Parameswaran, 2019). Az is megfigyelhető, hogy az ASEAN országok Kína feltartóztatása helyett inkább az általuk képviselt regionalizmus népszerűsítésében érdekeltek, gazdasági érdekeik és az aszimmetrikus erőviszonyok miatt pedig a Kínával való katonai konfrontációtól elzárkóznak. A dokumentum megszületését viszont jelentős vita előzte meg, rávilágítva a kérdés tekintetében a szervezet megosztottságára. A régi ASEAN tagok és az USA szövetségesi inkább hajlandóak követni az amerikai stratégiát, ezzel szemben az Egyesült Államokhoz formálisan nem kötődő országok inkább választják Kínát (Liu, 2015). A földrajzi környezet mellett a szövetségi politika és a belpolitikai viszonyok is kétségtelenül befolyást gyakoroltak a kormányok viselkedésére. A 35. ASEAN csúcscrtekezlet megerősítette a korábbi dokumentumban foglaltakat,

emellett nyíltan állást foglalt az ASEAN központi szerepének fenntartása mellett, megerősítette a belügyekbe történő nem beavatkozást, a szuverenitás tiszteletben tartását, valamint az „ASEAN út” jelentőségét.

A befolyásos politikai és gazdasági szereplőnek számító Szingapúr elsősorban az ASEAN és az USA közötti gazdasági kapcsolatok megerősítése mellett érvelt. (Megemlítendő, hogy 2019-ben az USA volt a legnagyobb külföldi befektető az ASEAN területén a teljes befektetések 15,2%-ával (ASEANstats, 2020). A szervezet 2019-es elnökségét betöltő Thaiföld pedig a BRI és az indo-csendes-óceáni stratégia összekapcsolását favorizálta, hiszen abból az ASEAN összes tagja profitálna. Indonézia viszont az eseményekből azt a következtetést vonta le, hogy az USA a továbbiakban már nem kívánja a Kínával szembeni ellensúly szerepét betölteni és visszavonulóban van a térségből. Malajzia pedig úgy látta, hogy az amerikai koncepció szükségtelenül avatkozik bele a dél-kínai-tengeri ügyekbe, ezáltal nehezítve a konfliktus megoldását. Amikor 2019 elején az USA a BRI-t közvetlenül támadta, legfőképpen az adósságcspda címszavával, mianmari politikusok védelmükbe vették a kínai kezdeményezést. Hasonló nyilatkozatokat a maláj és a kambodzsai kormányzattól is hallhatunk a későbbiekben (Liu, 2015).

Figyelembe véve az USA gazdasági és biztonsági téren tett felajánlásait, a gazdaságok USA irányába való kiszolgáltatottságát és a multilaterális keretek között megnyilvánuló rendszerszintű nyomást, Vietnám, Thaiföld és Szingapúr minősíthetőek az amerikai koncepció legfőbb támogatóinak. Az előbbi három ország, valamint Indonézia és Malajzia számára a koncepció előnyös együttműködési lehetőség, de a Fülöp-szigetek és Kambodzsza esetében a kockázatok és a lehetőségek egyszerre vannak jelen (Liu, 2015).

Miután a Covid-19 első hulláma után 2020 folyamán a Trump kormányzat retorikája Kínával szemben egyre élesebbé vált – közben az indo-csendes-óceáni stratégia vitatott pontjai sem tisztázódtak – Délkelet-Ázsia továbbra is megpróbálta kihasználni a BRI és a FOIP nyújtotta kölcsönös lehetőségeket, egyúttal kimaradni az amerikai-kínai konfliktusból és tengelyként funkcionálni a két nagyhatalom szorításában.

Joe Biden hivatalba lépését követően Délkelet-Ázsiában pozitív fogadtatásra talált, hogy az új kormány jelezte, hogy szeretné megerősíteni a régióhoz fűződő gazdasági kapcsolatait és a Covid-19 ellen is támogatást kínált. A szabályokon alapuló nemzetközi rend megőrzése, valamint Kína dél-kínai-tengeri politikájának korlátozására tett ígéret is szimpátiára talált. De a magasszintű amerikai látogatások mégsem oszlatták el a Biden kabinet stratégiájával szembeni regionális kételyeket (Tan, 2021). Az afganisztáni kivonulás megkérdőjelezte az USA szövetségeseivel szembeni ígéreteit, miközben az AUKUS létrehozása is megosztotta a régiót. Amerika szövetségesei, mint Vietnám és Szingapúr, a paktum pozitív következményeivel számol, akárcsak a Fülöp-szigetek, mely szerint a megállapodás növelni fogja egy közeli szövetséges (Ausztália) katonai képességeit. Indonézia és Malajzia jóval visszafogottabban és kevésbé lelkesen reagált. Az indonéz külügyminisztérium a fegyverkezési verseny felgyorsulásától tartva kritizálta a megállapodást, Malajzia pedig a feszültségek növekedésére figyelmeztetett, miközben a délkelet-ázsiai atomfegyvermentes övezetről szóló megállapodás tiszteletben tartására szólította fel a feleket, egyúttal Kína véleményének meghallgatását is kilátásba helyezte (Southgate, 2021).

Mivel a Biden kormány részéről eddig még koherens Délkelet-Ázsia politika megfogalmazásáról nem beszélhetünk, a régió államai is alapvetően kivárára játszanak, miközben az alapvető stratégiájuk – a Kína és az USA közötti egyensúlyozás az egyes államok érdekeinek megfelelően – változatlan maradt.

## 7. Konklúzió

A 21. század multipoláris világrendjében Délkelet-Ázsia fontos szerepet tölt be, ami egyúttal a térség geopolitikai jelentőségét is kiemeli. A régió mind a kínai, mind az amerikai stratégiai koncepciókban kiemelkedő szerepet tölt be, geopolitikai értelemben ütközőzónának minősül két nagyhatalom között. Az ASEAN államok tradicionálisan nem szeretnék választani a két koncepció között, azokhoz próbálnak alkalmazkodni, egyúttal megkísérlik a tengely szerepét betölteni Washington és Peking feszült viszonyában. Az elmúlt évszázadok során a délkelet-ázsiai országok mindvégig sikerrel egyensúlyoztak a nagyhatalmak között, erre eltérő mértékben ugyan, de ma is megvan a lehetőségük.

Gazdasági értelemben a Kínával való szoros együttműködésnek nincs alternatívája, így az ASEAN országok fontos szerepet vállaltak a BRI megvalósításában, miközben az USA regionális biztonságpolitikai szerepének fenntartását is támogatják, vagyis az indo-csendes-óceáni koncepcióhoz is pozitívan viszonyulnak. Az amerikai tervek jelentős részét az ASEAN államok is elfogadhatónak tartották, miközben a Kínával fennálló kapcsolataikat is igyekeztek megerősíteni. Gazdasági értelemben hosszú távon az USA nem versenyezhet Kínával, de katonai erejének köszönhetően továbbra is meghatározó befolyással bír az ázsiai és a csendes-óceáni régióban. Joe Biden megválasztását követően Peking és Washington viszonya továbbra is feszült maradt, miközben a Covid-19 negatív következményeivel is szembe kell néznie a világnak, így Délkelet-Ázsia országai várhatóan a jövőben is igyekeznek alkalmazkodni mindkét nagyhatalom stratégiai elképzeléséhez, miközben kerülve a konfliktusokat a kettő között egyensúlyozva a nyereségek maximalizálására törekcsenek.



## Felhasznált irodalom

- ASEAN-China Centre. (2013. október 2). Speech by Chinese President Xi Jinping to Indonesian Parliament. [http://www.asean-china-center.org/english/2013-10/03/c\\_133062675.htm](http://www.asean-china-center.org/english/2013-10/03/c_133062675.htm)
- ASEAN becomes China's largest trading partner. (2020, március 7). *Global Times*. <https://www.globaltimes.cn/content/1181864.shtml>
- ASEANstats (2020). ASEAN Key Figures 2020. [https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2020/11/ASEAN\\_Key\\_Figures\\_2020.pdf](https://www.aseanstats.org/wp-content/uploads/2020/11/ASEAN_Key_Figures_2020.pdf)
- Balogh A. (2015). *Bevezetés Délkelet-Ázsia történelmébe*. ELTE Eötvös Kiadó.
- Bunyavejchewin, P. (2020, május 2). Will the 'Milk Tea War' Have a Lasting Impact on China-Thailand Relations? *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2020/05/will-the-milk-tea-war-have-a-lasting-impact-on-china-thailand-relations/>
- Business Sweden. (2012). The Rise of the Southeast Asian Tigers – Elements for Success in Southeast Asia. *The Swedish Trade & Invest Council* <https://marketing.business-sweden.se/acton/media/28818/southeastasia?sid=TV2%3AsH8budOIC>
- Calder, K. E. (2019). *Super Continent: The Logic of Eurasian Integration*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Clarke, M. (2021. szeptember 22). The AUKUS Nuclear Submarine Deal: Unanswered Questions for Australia. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/09/the-aukus-nuclear-submarine-deal-unanswered-questions-for-australia/>
- De Castro, R. C. (2018). 21st Century U.S. Policy on an Emergent China: From Strategic Constraint to Strategic Competition in the Indo-Pacific Region. *International Journal of China Studies*, 9(3), 259-283.
- De Castro, R. C. (2019). From rebalancing to competition: The Trump administration's grand strategy for the Indo-Pacific region. *Tamkang Journal of International Affairs*. 22(4), 1-50. [https://doi.org/10.6185/TJIA.V.201904\\_22\(4\).0001](https://doi.org/10.6185/TJIA.V.201904_22(4).0001)
- Department of Defense. (2019). *Indo-Pacific Strategy Report*. <https://media.defense.gov/2019/Jul/01/2002152311/-1/-1/1/DEPARTMENT-OF-DEFENSE-INDO-PACIFIC-STRATEGY-REPORT-2019.PDF>
- Department of Defense. (2018). Summary of the 2018 National Defense Strategy of the United States of America. <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>
- Department of State. (2019). A Free and Open Indo-Pacific. <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf>
- Dittmer, L. (2016). China, Southeast Asia, and the United States. *Contemporary Chinese Political and Strategic Relations: An International Journal*. 2(1), 111-138.
- Duquennoy, A. & Zielonka, R. (2015). Bridging Asia and Europe Through Maritime Connectivity. *European Institute for Asian Studies*. [http://www.eias.org/wp-content/uploads/2016/02/Bridging\\_Asia\\_Europe\\_2015.pdf](http://www.eias.org/wp-content/uploads/2016/02/Bridging_Asia_Europe_2015.pdf)
- Goh, G. (2003). „The ‚ASEAN Way‘; Non-Intervention and ASEAN's Role in Conflict Management” (PDF). *Stanford Journal of East Asian Affairs*. 3(1), 113-18
- Gong, X. (2019. április 13). Will China Undermine Its Own Influence in Southeast Asia Through the Belt and Road? *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2019/04/will-china-undermine-its-own-influence-in-southeast-asia-through-the-belt-and-road/>
- Goulard, S. (2021. június 3). China's BRI in some ASEAN countries (3/4): Wawasan Brunei 2035. *OBOReuropa*. <https://www.oboreurope.com/en/chinas-bri-asean-brunei/>
- Graham A., Blackwill, R. D., Wyne, A. (2013). *Lee Kuan Yew: The Grand Master's Insights on China, United States, and the World*. Cambridge, MIT Press.
- Horváth L. (2020). A kínai geopolitikai gondolkodásmód és az „Egy övezet, egy út” kezdeményezés. *Geopolitikai Szemle*, 4(1), 203-220.
- ISEAS. (2021). 2021/99 “BRI Projects in Cambodia and Laos Roll On Despite Covid-19” by Vannarith Chheang. <https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2021-99-bri-projects-in-cambodia-and-laos-roll-on-despite-covid-19-by-vannarith-chheang/>
- Klemensits, P. (2018). Geopolitical Consequences of the 21st Century New Maritime Silk Road for the Southeast Asian Countries. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal*. 4(1), 107-138.
- Liu, Z. (2015). Dongmeng guojia shijiao xia di Meiguo „yin tai zhanlüe” [Az amerikai Indo-csendes-óceáni stratégia az ASEAN országok perspektívájából]. *Liu zhi andongcheng, Liúzhi`àn dòng chéng*, 114-133.
- Maçães, B. (2018). *Belt and Road: A Chinese World Order*. London, Hurst & Company.
- Mahbubani, K. (2020a). *Has China Won? The Chinese Challenge to American Primacy*. PublicAffairs.
- Mahbubani, K. (2018). *Has the West Lost It? A Provocation*. Penguin Books.
- Mahbubani, K. (2020b, április 20). The world after covid-19: Kishore Mahbubani on the dawn of the Asian century. *The Economist*. <https://www.economist.com/by-invitation/2020/04/20/kishore-mahbubani-on-the-dawn-of-the-asian-century>
- Mahbubani, K. & Sng, J. (2017). *The ASEAN Miracle: A Catalyst for Peace*. NUS Press.
- Ministry of Foreign Affairs of the People Republic of China. (2021, September 16). *Overview Of China-ASEAN Economic And Trade Relations, Opportunities And Challenges*. [https://www.fmprc.gov.cn/mfa\\_eng/wjb\\_663304/zwjg\\_665342/zwbd\\_665378/t1907333.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zwjg_665342/zwbd_665378/t1907333.shtml)
- Moldicz, Cs. (2021). *The struggle for technological supremacy between China and the United States*. Battleground: Europe. Routledge, Rethinking Asia and International Relations. August 2021
- Morgan Stanley. (2018, March 04): Inside China's Plan to Create a Modern Silk Road. <https://www.morganstanley.com/ideas/china-belt-and-road>
- Ogden, C. (2017). *China and India: Asia's Emergent Great Powers*. Polity Press.
- O'Neill, A. (2021, június 16). Gross domestic product of the ASEAN countries from 2011 to 2021. *Statista.com* <https://www.statista.com/statistics/796245/gdp-of-the-asean-countries/>

- Pananond, P. (2019, október 9). Southeast Asia moves from world's factory to regional powerhouse. *Nikkei Asia*. <https://asia.nikkei.com/Opinion/Southeast-Asia-moves-from-world-s-factory-to-regional-powerhouse>
- Parameswaran, P. (2020. június 24). Assessing ASEAN's New Indo-Pacific Outlook. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2019/06/assessing-aseans-new-indo-pacific-outlook/>
- Powell, A. (2021. október 27). US to Develop Indo-Pacific Economic Framework'. *VOA*. <https://www.voanews.com/a/us-east-asia-leaders-convene-to-discuss-threats-challenges-in-region-/6287538.html>
- PwC (2017). The Long View How will the global economic order change by 2050? *Pricewaterhouse Coopers* <https://www.pwc.com/gx/en/world-2050/assets/pwc-the-world-in-2050-full-report-feb-2017.pdf>
- Railway technology. (2020). Kuala Lumpur-Singapore High Speed Rail. <https://www.railway-technology.com/projects/kuala-lumpur-singapore-high-speed-rail/>
- Rakhmat, M. Z. & Pashya, M. H. (2021. április 8). Chinese Infrastructure Projects in Indonesia Face Fresh Delays. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/04/chinese-infrastructure-projects-in-indonesia-face-fresh-delays/>
- Southgate, L. (2021. szeptember 23). AUKUS: The View from ASEAN. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2021/09/aucus-the-view-from-asean/>
- Tan, S. S. (2021. október 2). Biden's underwhelming engagement with Southeast Asia. *East Asia Forum*. <https://www.eastasiaforum.org/2021/10/02/bidens-underwhelming-engagement-with-southeast-asia/>
- Standard Chartered. (2019. április 3). ASEAN needs to re-think approach to US\$2.8 trillion infrastructure gap. <https://www.sc.com/en/feature/asean-needs-to-re-think-approach-to-us2-8-trillion-infrastructure-gap/>
- The Irrawaddy. (2021. július 23). Myanmar Junta Implementing China's BRI Projects by Stealth. <https://www.irrawaddy.com/opinion/analysis/myanmar-junta-implementing-chinas-bri-projects-by-stealth.html>
- The White House. (2021). *Interim National Security Strategic Guidance* <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/03/03/interim-national-security-strategic-guidance/>
- The White House. (2017b). *National Security Strategy of the United States of America 2017. President of the United States of America*, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
- The White House. (2017a, november 10). *Remarks by President Trump at APEC CEO Summit | Da Nang, Vietnam*. <https://www.whitehouse.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-apec-ceo-summit-da-nang-vietnam/>
- US-ASEAN Business Council. (2019. július 22). *ASEAN's Economy*. <https://www.usasean.org/why-asean/asean-economy>
- U. S. pledges nearly \$300 million security funding for Indo-Pacific region. (2018, August 04). *Reuters*. <https://www.reuters.com/article/us-asean-singapore-usa-security-idUSKBN1KP022>

- Xilian, H. (2019. október 10). New era for China-ASEAN relations. *China Daily*. <https://www.chinadaily.com.cn/a/201910/10/WS5d9e9db0a310cf3e3556fac6.html>
- Xinhua. (2021. szeptember 02). BRI projects help Cambodia cushion economic fallout of COVID-19 pandemic. *Xinhuanet*. [http://www.news.cn/english/2021-09/02/c\\_1310163185.htm](http://www.news.cn/english/2021-09/02/c_1310163185.htm)
- West, J. (2018). *Asian Century... on a Knife-edge*. London, UK: Palgrave Macmillan.
- Wu, X. (2015). Aobama zhizheng yilai Zhing Mei zai Dongnanya diqu yingxiang li bijiao fenxi [Összehasonlító elemzés Kína és az Egyesült Államok befolyásáról a délkelet-ázsiai régióban az Obama adminisztráció idején]. *Zhongguo yu guoji guanxi xue kan*, 2015 (2), 51-68.
- Zoltai, A. (2021). Climate Change and the Polar Silk Road in China's Foreign Policy. *Contemporary Chinese Political Economy and Strategic Relations: An International Journal*, 7(2), 849-876.